

Riešenie krízovej situácie lotyšskej banky PNB

Daniel Ďuriač
Národná banka Slovenska

Dňa 4. apríla 2019 na základe žiadosti príslušného lotyšského orgánu dohľadu, Komisie pre finančné a kapitálové trhy (FKTK), prevzala pôsobnosť nad menej významnou úverovou inštitúciou PNB Európska centrálna banka (ECB). Pre zistenie skutočnej situácie v banke vykonala ECB dňa 12. augusta 2019 dohľad na mieste, v rámci ktorého vyšlo najavo, že aktíva PNB sú nižšie ako jej záväzky. Na základe tohto zistenia ECB 15. augusta 2019 konštatovala, že PNB zlyháva alebo sa javí, že v blízkej budúcnosti zlyhá. Následne v ten istý deň rozhodla Jednotná rada pre riešenie krízových situácií (SRB), že riešenie krízovej situácie PNB nie je vo verejnom záujme. Necelý mesiac po tom, 12. septembra 2019, rozhodol lotyšský súd o vstupe PNB do konkurzu. Prípád PNB ukazuje, ako sa európske orgány dokázali za pol roka od prevzatia pôsobnosti vysporiadať so zlyhávajúcou bankou. Riešenie krízovej situácie PNB však zároveň poodhalilo viaceré otvorené otázky súčasného rezolučného rámca. Článok sa preto snaží nielen priblížiť samotný priebeh riešenia krízovej situácie, ale aj komplexnejšie objasniť tieto súvisiace otázky a zasadiť prípad PNB do širšieho kontextu zmien prebiehajúcich v Lotyšsku a v EÚ.

SITUÁCIA V LOTYŠSKU PRED KRÍZOVOU SITUÁCIOU PNB

Lotyšský finančný sektor dlhé roky profitoval z poskytovania služieb nerezidentom EÚ. Obchodný model značnej časti lotyšských bánk bol zameraný na klientov predovšetkým zo štátov bývalého Sovietskeho zväzu. Títo klienti na Lotyšsku okrem jazykovej a kultúrnej blízkosti často oceňovali nie príliš dôsledné dodržiavanie pravidiel ochrany pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a financovaním terorizmu (ďalej len „pravidlá AML/CFT“). Tieto pravidlá sú síce do istej miery v rámci EÚ harmonizované, ich vymáhanie je však stále ponechané na národnej úrovni. Po opakovaných škandáloch lotyšských bánk súvisiacich s práním špinavých peňazí výrazne vzrástol medzinárodný tlak, aby Lotyšsko tieto problémy urýchlene riešilo. Tlak na Lotyšsko vyvrcholil v prípade banky ABLV. Americká Sieť na vymáhanie finančnej kriminality (FinCEN), spadajúca pod ministerstvo financií, vo februári 2018 oznámila, že plánuje zaviesť opatrenia, ktorými by zakázala otvárať a udržiavať korešpondenčné účty ABLV v USA. Dôvodom týchto radikálnych opatrení boli podozrenia, že pranie špinavých peňazí bolo jedným z hlavných pilierov podnikania ABLV. Okrem transakcií pre rôzne kriminálne osoby z krajín bývalého Sovietskeho zväzu mala údajne ABLV umožniť transakcie aj firmám prepojeným na severokórejský raketový program, čo bolo priamym porušením viacerých medzinárodných sankcií. Navyše, podľa informácií FinCEN-u, mali v niektorých prípadoch pomáhať s falšovaním dokumentov samotní zamestnanci ABLV. Po zverejnení týchto informácií nastal výrazný odliv vkladov z ABLV, čo viedlo k tomu, že ECB desať dní po oznámení FinCEN-u konštatovala, že táto banka, ktorá mala dovtedy dostatok kapitálu a likvidity, zlyháva alebo je zjavné, že v blízkej bu-

dúcnosti zlyhá. Po rozhodnutí SRB o tom, že neexistuje verejný záujem na riešení krízovej situácie pre túto tretiu najväčšiu lotyšskú banku, skončila ABLV v likvidácii. Podrobnejšie informácie o riešení krízovej situácie ABLV si mohli čitatelia prečítať v časopise Biatic minulý rok.¹

Problémy v lotyšskom finančnom sektore boli doplnené o korupčnú aféru guvernéra Ilmārsa Rimšēviča. Guvernér Rimšēvičs je na čele lotyšskej centrálnej banky nepretržite od roku 2001, pričom predtým bol viceguvernérom od roku 1992. V roku 2018 v ten istý týždeň, ako FinCEN oznámil plánované opatrenia voči ABLV, bol Rimšēvičs zadržaný a jeho dom a kanceláriu prehľadala Lotyšská protikorupčná jednotka.² V júni 2018 bolo voči nemu vznesené obvinenie za prijatie úplatku vo forme dovolenky a ďalšieho úplatku vo výške 250 000 €. Podľa obvinenia mal Rimšēvičs v roku 2010 prijať dovolenku na Kamčatke od akcionárov banky Trasta Komerbanka za to, že im pomôže s odpoveďami na otázky FKTK. Neskôr v roku 2012 mal od tých istých ľudí prijať ponuku na úplatok vo výške 500 000 € za to, že presvedčí FKTK, aby bola miernejšia pri dohľade nad touto bankou. Akcionári mu podľa obvinenia zaplatili prvú splátku vo výške 250 000 €, ale vzhľadom na to, že nedokázal zabrániť odňatiu bankového povolenia v roku 2016, nevyplatili mu zvyšok.³ V máji 2019 bolo obvinenie rozšírené o legalizáciu príjmov z trestnej činnosti vo vzťahu k už spomínanému úplatku vo výške 250 000 €. Rimšēvičs všetky tieto obvinenia odmietol a ďalej trval na svojej nevine.⁴

Rimšēvičs aj po vznesení obvinenia odmietol odstúpiť a chcel pokračovať vo svojej práci guvernéra. Lotyšska protikorupčná jednotka rozhodla, že do skončenia trestného konania nesmie Rimšēvičs vykonávať viaceré rozhodovacie a kon-

- 1 ĎURIAČ, Daniel. *Riešenie krízovej situácie banky ABLV*. In *Biatic*, roč. 26, č. 5 (2018), s. 10-14. Dostupné na: http://www.nbs.sk/_img/Documents_PUBLIK_NBS_FSR/Biatic/Rok2018/05-2018/03_biatic5_duriac.pdf
- 2 WILL, Martin. *The head of a Eurozone central bank has been detained in an anti-corruption raid*. 19.2.2018. Dostupné na: <https://www.businessinsider.com/latvia-central-bank-governor-ilmars-rimsevics-detained-anti-corruption-raid-2018-2>
- 3 GELZIS, Gederts. *ECB governor accused of bribery in Latvia corruption trial*. 4.11.2019. Dostupné na: <https://www.reuters.com/article/us-europe-ecb-fraud-latvia/ecb-governor-accused-of-bribery-in-latvia-corruption-trial-idUSKBN1XE1P1>
- 4 EGLITS, Aaron. *Latvia Adds Laundering to Charges Against ECB's Rimsevics*. 4.6.2019. Dostupné na: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-06-04/latvia-adds-money-laundering-to-charges-against-ecb-s-rimsevics>

trónné právomoci, ktoré mu vyplývali z funkcie guvernéra, a rovnako nesmie opustiť Lotyšsko bez povolenia. Toto rozhodnutie okrem iného bránilo Rimšėvičsovi podieľať sa na činnosti Rady guvernérov ECB. Guvernér Rimšėvičs považoval tieto obmedzenia za faktické odvolanie z funkcie. Kvôli politickej nezávislosti centrálnych bánk je odvolanie guvernéra upravené v práve EÚ,⁵ ktoré nielen taxatívne vymedzuje dôvody na odvolanie, ale taktiež dáva odvolanému guvernérovi, ako aj Rade guvernérov ECB právo dať preskúmať toto rozhodnutie Súdnemu dvoru EÚ (CJEU). Guvernér Rimšėvičs na základe toho podal žalobu na CJEU, v rámci ktorej žiadal anulovanie rozhodnutia Lotyšskej protikorupčnej jednotky. CJEU vydal na žiadosť ECB v júli 2018 predbežné opatrenie (C-238/18), ktorým prikázal Lotyšsku upraviť rozhodnutie Lotyšskej protikorupčnej jednotky takým spôsobom, aby mohol Rimšėvičs udeliť plnú moc na zastupovanie v Rade guvernérov ECB. Vo februári 2019 sa CJEU (C-202/18) priklonil na stranu Rimšėvičsa a ECB a definitívne anuloval rozhodnutie Lotyšskej protikorupčnej jednotky. CJEU rozhodol na základe toho, že Lotyšsko nedokázalo dodať presvedčivé dôkazy o tom, že Rimšėvičs prijal úplatok.⁶ Guvernér Rimšėvičs sa na základe tohto rozhodnutia vrátil do práce a mohol sa zúčastňovať aj na rokovaniach Rady guvernérov ECB. Rozhodnutie CJEU sa však nijako nedotklo súdneho procesu s guvernérom Rimšėvičsom, ktorý sa začal v novembri 2019.⁷ V prípade odsúdenia hrozí Rimšėvičsovi trest odňatia slobody na vyše desať rokov.⁴

Korupčná aféra guvernéra Rimšėvičsa sa však priamo dotkla aj banky PNB. Väčšinový vlastník PNB Grigory Guselnikov obvinil guvernéra Rimšėvičsa zo žiadosti o úplatok vo výške 100 000 €. Podľa Guselnikova mal Rimšėvičs od neho žiadať túto sumu v roku 2015 a malo ísť o každomesačnú platbu. Ako protihodnotu údajne Rimšėvičs ponúkal, že využije svoj vplyv a bude tlačíť na FKTK, aby bol dohľad voči PNB, ktorá sa v tom čase volala Norvik Banka, relatívne mierny. Okrem úplatkov mal údajne Rimšėvičsov sprostredkovateľ požadovať, aby PNB umožnila prevod 100 miliónov dolárov z Ruska. Guselnikov tvrdí, že túto ponuku odmietol, za čo bola následne jeho banka potrestaná navýšením kapitálovej požiadavky.⁸ Na základe toho spustil v roku 2017 Guselnikov ako britský občan arbitrážne konanie voči Lotyšsku na Medzinárodnom stredisku pre riešenie investičných sporov (ICSID).⁹ Guvernér Rimšėvičs všetky tieto obvinenia dôrazne poprel a vo veci PNB nebol podľa dostupných informácií obvinený. Rimšėvičs tvrdí, že sa v posledných rokoch snažil zaviesť väčšiu transparentnosť do podnikania viacerých bánk, ktoré boli zamerané na nerezidentov EÚ, čo ohrozilo ich obchodné modely. Podľa Rimšėvičsa sa ho preto tieto banky snažia zbaviť.¹⁰

Lotyšský bankový sektor sa dlho opieral o dva základné piliere. Štyri väčšie banky primárne vlastnené zahraničnými finančnými skupinami sa zameriavali na domáce obyvateľstvo a jediná menších bank, ktoré vlastnili predovšetkým

miestni podnikatelia, sa zameriavalo na nerezidentov EÚ. Táto druhá skupina bánk sa sústreďovala predovšetkým na klientov z bývalých štátov Sovietskeho zväzu a z daňových rajov, pričom veľká časť týchto klientov boli schránkové firmy. Na začiatku roku 2016 bolo približne 50 % všetkých vkladov v lotyšskom bankovom sektore v bankách zameraných na nerezidentov. Odvtedy však Lotyšsko pristúpilo k viacerým reformám, ktoré boli urýchlene prijaté po krízovej situácii ABLV a korupčnej afére guvernéra Rimšėvičsa. Banky zamerané na nerezidentov boli nútené podstúpiť audit dodržiavania pravidiel AML/CFT a taktiež museli FKTK predložiť na schválenie nové obchodné modely. Efektivita dodržiavania pravidiel AML/CFT bola posudzovaná aj v rámci postupu preskúmania a hodnotenia orgánmi dohľadu (SREP). Legislatívne zmeny obmedzili banky pri poskytovaní služieb schránkovým firmám. Ďalšie legislatívne zmeny urýchlili účinnosť medzinárodných sankcií, upresnili nahlasovanie neobvyklých obchodných operácií, zaviedli zverejňovanie zoznamu konečných užívateľov výhod a rozšírili právomoci FKTK v oblasti dohľadu nad dodržiavaním pravidiel AML/CFT. FKTK následne viac než zdvojnásobila počet výkonov dohľadu na mieste, ktoré boli zamerané práve na pranie špinavých peňazí. Lotyšská finančná spravodajská jednotka zamestnala nových pracovníkov, aby mohla dôkladnejšie plniť svoje úlohy. Lotyšské banky tomuto tlaku ustúpili a ukončili spoluprácu s najrizikovejšími klientmi a s veľkou časťou schránkových firiem, čo sa prejavilo aj na konkrétnych číslach. Odkedy Lotyšsko pristúpilo k týmto reformám, poklesol počet schránkových firiem, ktorým bankový sektor poskytoval služby, o zhruba 90 %, z približne 20 000 na necelých 2 000. Objem transakcií, ktoré vykonali banky zamerané na nerezidentov, poklesol z približne 50 % HDP na necelých 11 % HDP a objem vkladov v týchto bankách poklesol z už spomínaných zhruba 50 % na približne 20 % vkladov celého bankového sektora.¹¹

KRÍZOVÁ SITUÁCIA PNB

Zlyhanie PNB prišlo po niečo vyše roku od zlyhania ABLV a až po všetkých uvedených reformách. Na pochopenie, ako k zlyhaniu došlo, je potrebné si túto banku a jej históriu predstaviť trochu bližšie. PNB bola založená v roku 1992 a až do rebrandingu v roku 2018 podnikala pod názvom Norvik Banka. V roku 2013 sa stal jej väčšinovým vlastníkom Grigory Guselnikov, ktorý bol v tom čase zároveň majoritným akcionárom ruskej Vyatka Bank.¹² Tento ruský investor sa stal v roku 2008 britským občanom vďaka programu, ktorý umožňoval nadobudnúť britské občianstvo výmenou za minimálnou investíciu vo výške 1 mil. libier do britských štátnych dlhopisov.¹³ PNB patrila medzi banky, ktoré sú zamerané na nerezidentov EÚ a podobne ako iné takéto banky mala problémy s dodržiavaním pravidiel AML/CFT. Za nedodržiavanie pravidiel AML/CFT v rokoch 2013 a 2014, ktoré viedlo k tomu, že PNB vykonávala v rozpore s medzinárodnými sankciami transakcie pre

- 5 Čl. 14 ods. 2 Protokolu o štatúte Európskeho systému centrálnych bánk a Európskej centrálnej banky (Ú. v. EÚ C 326, 26. 10. 2012).
- 6 Rozsudok Súdného dvora (veľká komora) z 26. februára 2019. Ilmārs Rimšėvičs a Európska centrálna banka (ECB) proti Lotyšskej republike. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?oqp=&for=&mat=or&lgrec=en&ijge=&td=%3BALL&jur=C%2C-T%2CF&num=C-202%252F18&page=1&dates=&pcs=Oor&lg=&pro=&nat=or&cit=none%252C%252C-C%252CR%252C2008E%252C%252C-C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&language=sk&avg=&cid=308736>
- 7 EGLITS, Aaron. ECB Official Fighting Bribery Charges Gets His Day in Court. 4. 11. 2019. Dostupné na: <https://www.bloomberg.com/amp/news/articles/2019-11-04/ecb-official-fighting-bribery-charges-finally-gets-day-in-court>
- 8 POIOVANO, Carlo. 'A nightmare': Banker tells tale of Latvian corruption. 19. 12. 2018. Dostupné na: <https://apnews.com/ee030721494c7aa-039a6c7c8c4d898>
- 9 AS PNB BANKA AND OTHERS V. REPUBLIC OF LATVIA. CSID Case No. ARB/17/47. Dostupné na: <https://arbitration.org/award/814>
- 10 BUCKLEY, Neil. Latvia: a banking scandal on the Baltic. 23. 2. 2018. Dostupné na: <https://www.ft.com/content/e7b586c4-1883-11e8-9376-4a6390addb44>
- 11 Republic of Latvia: Selected Issues. IMF Country Report No. 19/265. 7. 8. 2019. Dostupné na: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2019/08/06/Republic-of-Latvia-Selected-Issues-48567>
- 12 Russian investor Guselnikov becomes majority shareholder in Norvik banka. 20. 12. 2013. Dostupné na: <http://www.baltic-course.com/eng/finances/?doc=85497>
- 13 BULLOUGH, Oliver. How Britain let Russia hide its dirty money. 25. 5. 2018. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/news/2018/may/25/how-britain-let-russia-hide-its-dirty-money>

- 14 CMC in collaboration with U.S. law enforcement authorities identifies weaknesses and imposes monetary fines on JSC "NORVIK BANKA" and JSC "Rietumu Banka. 21.7.2017. Dostupné na: <https://www.fktk.lv/en/news/press-releases/fcmc-in-collaboration-with-u-s-law-enforcement-authorities-identifies-weaknesses-and-imposes-monetary-fines-on-jsc-norvik-banka-and-jsc-rietumu-banka/>
- 15 MANGION, George. Latvia Banks - Enter The Three Ugly Sisters. 25.6.2018. Dostupné na: <https://www.malta-chamber.org/mt/en/blogs/126>
- 16 PNB Banka Annual report 2018. 16.7.2019. Dostupné na: https://static.pnbbanka.eu/media/documents/gada_parskats_2018aud_en.pdf
- 17 ECB will take over direct supervision of AS PNB Banka in Latvia. 11.3.2019. Dostupné na: <https://www.fktk.lv/en/news/press-releases/ecb-will-take-over-direct-supervision-of-as-pnb-banka-in-latvia/>
- 18 Čl. 6 ods. 5 písm. b) nariadenia Rady (EÚ) č. 1024/2013 z 15. októbra 2013, ktorým sa Európska centrálna banka poveruje osobitnými úlohami, pokiaľ ide o politiky týkajúce sa prudenciálneho dohľadu nad úverovými inštitúciami (Ú. v. EÚ L 287, 29.10.2013).
- 19 ECB takes over direct supervision of AS PNB Banka in Latvia. 11.3.2019. Dostupné na: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/pr/date/2019/html/ssm.pr190311~24201e56e0.en.html>
- 20 ECB has assessed that AS PNB Banka in Latvia was failing or likely to fail. 15.8.2019. Dostupné na: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/pr/date/2019/html/ssm.pr190815~b8e2038aa9.en.html>
- 21 Guseľnikov sells off stake in Latvia's PNB bank. 28.6.2019. Dostupné na: <https://eng.ism.lv/article/economy/banks/guseľnikov-sells-off-stake-in-latvias-pnb-bank.a323936/>
- 22 O'DONNELL, John a GELZIS, Gederts. Russian businessman behind shuttered Latvian bank PNB attacks ECB. 16.8.2019. Dostupné na: <https://www.reuters.com/article/us-latvia-bank-close/russian-businessman-behind-shuttered-latvian-bank-pnb-attacks-ecb-idUSKCN1V61NI>
- 23 Čl. 7 ods. 2 písm. a), ii) nariadenia Európskeho parlamentu a Rady 806/2014/EÚ z 15. júla 2014, ktorým sa stanovujú jednotné pravidlá a jednotný postup riešenia krízových situácií úverových inštitúcií a určitých investičných spoločností v rámci jednotného mechanizmu riešenia krízových situácií a jednotného fondu na riešenie krízových situácií a ktorým sa mení nariadenie (EÚ) č. 1093/2010 (Ú. v. EÚ L 225, 30.7.2014).
- 24 Notice summarising the decision taken in respect of AS PNB Banka. 15.8.2019. Dostupné na: https://srb.europa.eu/sites/srbsite/files/20190815_summary_of_non-resolution_decision_pnb_banka.pdf
- 25 Decision of SRB of 23 February 2018 concerning the assessment of the conditions for resolution in respect of ABLV Bank, AS (SRB/EES/2018/09). 23.2.2018. Dostupné na: https://srb.europa.eu/sites/srbsite/files/decision_srb-ees-2018-09_ablv_lv_non_confidential_version_final_0.pdf
- 26 FCMC, following the decisions of the ECB and SRB, suspends the provision of financial services by JSC "PNB Banka" and decides on the unavailability of deposits. 15.8.2019.

schránkové firmy spojené so severokórejským raketovým programom, jej FKTK udelila v roku 2017 sankciu vo výške približne 1,3 mil. €. ¹⁴ PNB nebola jediná lotyšská banka, ktorá bola potrestaná za porušenia medzinárodných sankcií voči Severnej Kórei, ale patrila k tým, ktoré dostali najvýraznejšie tresty. Aj preto podľa niektorých patrila PNB spolu s ABLV a Rietumu Banka medzi tzv. tri škaredé sestry lotyšského bankovníctva. ¹⁵ Po zlyhaní ABLV a uvedených reformách sa Norvik Banka premenovala na PNB a namiesto nerezidentov sa chcela primárne sústrediť na lotyšských dôchodcov. ¹⁶ Stanovila si za cieľ stať sa bankou číslo jeden pre dôchodcov, čo je v čase stále väčšieho množstva digitálnych bánk zameraných na mladých pomerne neortodoxná stratégia.

V situácii, keď bola PNB spolu s inými bankami sankcionovaná zo strany FKTK za nedostatočné dodržiavanie pravidiel AML/CFT, sa predstavitelia tejto banky na čele s väčšinovým vlastníkom Guseľnikovom pustili do boja s guvernérom Rimševičsom a následne s celým Lotyšskom. V decembri 2017 iniciovali zástupcovia PNB konanie voči Lotyšsku na Medzinárodnom stredisku pre riešenie investičných sporov (ICSID). ⁹ V tejto veci do súčasnosti nepadlo meritórne rozhodnutie. Guseľnikov následne aj verejne obvinil Rimševičsa z požadovania úplatku za zmiernenie dohľadu voči PNB. Guverner Rimševičs však dodnes nebol na rozdiel od prípadu Trasta Komerčbanka za tento prípad ani len obvinený. Napriek tomu však FKTK následne požiadala ECB o prevzatie pôsobnosti nad PNB. Podľa FKTK bolo vzhľadom na medzinárodnú arbitráž priamo súvisiacu s výkonom dohľadu zo strany FKTK vhodnejšie, aby dohľad nad PNB vykonávala ECB, ktorej sa arbitráž netýkala. ¹⁷ Právne predpisy umožňujú, ak je to nevyhnutné na zabezpečenie jednotného uplatňovania vysokej úrovne dohľadu, aby ECB prevzala pôsobnosť nad menej významnou bankou. ECB môže rozhodnúť o prevzatí pôsobnosti buď z vlastnej iniciatívy, alebo na základe žiadosti príslušného orgánu dohľadu. ¹⁸ ECB tejto žiadosti vyhovel a od apríla 2019 prevzala pôsobnosť nad PNB. ¹⁹

PNB nedodržiavala kapitálové požiadavky od konca roku 2017. Preto ECB krátko po prevzatí pôsobnosti 11. júla 2019 rozhodla o uložení opatrenia včasnej intervencie, ktorým banke určila lehotu na predloženie riešeni problému s nedostatkom kapitálu. ²⁰ PNB sa už predtým snažila tento problém vyriešiť pomocou plánovanej rekapitalizácie, ktorú mali zabezpečiť noví akcionári. Koncom júna sa väčšinový vlastník PNB Grigory Guseľnikov dohodol na odpredaji svojho podielu. ²¹ Kupujúcim sa mala stať skupina investorov združených okolo amerického podnikateľa egyptského pôvodu Rogera Tamraza. ²² Dňa 25. júla však PNB zverejnila finančné výkazy overené externým audítorom, z ktorých vyplývalo, že banka nevytvorila dostatočné opravné položky. Na základe toho vykonala ECB 12. augusta 2019 dohľad na mieste, pri ktorom zistila výrazný nedostatok opravných položiek a prišla k záveru, že aktíva PNB sú nižšie ako jej záväzky. Navyše, podľa

ECB jej PNB nedokázala predložiť dôkazy o tom, že sa jej podarí doplniť kapitál v lehote stanovenej v opatrení včasnej intervencie. Na základe týchto zistení následne ECB 15. augusta 2019 konštatovala, že PNB zlyháva alebo je zjavné, že v blízkej budúcnosti zlyhá, keďže existujú okolnosti, ktoré nasvedčujú tomu, že aktíva banky sú nižšie ako jej záväzky. ²⁰

Po konštatovaní príslušného orgánu dohľadu, že banka zlyháva alebo sa javí, že v blízkej budúcnosti zlyhá, posudzuje rezolučný orgán zvyšné dve podmienky pre začatie rezolučného konania. Za normálnych okolností by tieto podmienky pre menej významnú úverovú inštitúciu mal posudzovať lotyšský rezolučný orgán, ktorým je taktiež FKTK. Vzhľadom na to, že ECB prevzala pôsobnosť nad PNB, však bola v zmysle právnych predpisov pre túto banku príslušným rezolučným orgánom SRB. ²³ V ten istý deň, t. j. 15. augusta 2019, SRB posúdila, že druhá podmienka pre začatie rezolučného konania bola naplnená a v tejto situácii neexistovali žiadne alternatívne opatrenia v rámci súkromného sektora ani opatrenia dohľadu, v dôsledku ktorých by sa mohlo v primeranom čase predísť zlyhaniu tejto banky. Odpísanie a konverzia kapitálových nástrojov by taktiež nedokázali zabrániť zlyhaniu. Po posúdení, že banka zlyháva a žiadne dostupné opatrenia by nedokázali zabrániť zlyhaniu v primeranom čase, posudzuje rezolučný orgán, či je rezolučné konanie vo verejnom záujme. SRB rozhodla, že rezolúcia PNB nie je vo verejnom záujme. Tento záver vychádzal z toho, že podľa SRB táto banka nevykonávala žiadne kritické funkcie a jej zlyhanie by nemalo mať zásadný negatívny dopad na finančnú stabilitu Lotyšska ani iného členského štátu, predovšetkým pre malú prepojenosť PNB a ostatných finančných inštitúcií. ²⁴

PNB bola šiestou najväčšou bankou v Lotyšsku s celkovými aktívami vo výške približne 550 mil. €. ²⁰ Vzhľadom na veľkosť PNB nebolo rozhodnutie SRB o neexistencii verejného záujmu prekvapivé. Na porovnanie, ani v prípade ABLV, ktorá bola treťou najväčšou bankou v Lotyšsku s celkovými aktívami vo výške 3,63 mld. €, neexistoval podľa SRB verejný záujem na začatí rezolučného konania. ²⁵

V ten istý deň 15. augusta 2019 v reakcii na rozhodnutie SRB zaviedla FKTK moratórium voči PNB. Na základe moratória musela táto banka zastaviť poskytovanie všetkých finančných služieb od 21.00 hod. Pre klientov PNB to znamenalo, že od tohto momentu už nemohli využívať internet banking, platiť kartou či vybrať si svoje peniaze z bankomatu. FKTK však zároveň so zavedením moratória rozhodla o nedostupnosti vkladov, čím spustila proces, v rámci ktorého bol lotyšský fond ochrany vkladov povinný do ôsmich pracovných dní od tohto rozhodnutia začať vyplácať náhrady za kryté vklady. ²⁶ Výplata náhrad za kryté vklady do výšky 100 000 € sa začala už 22. augusta 2019 prostredníctvom banky Citadele. Celkovo malo byť vyplatených krytým vkladateľom necelých 280 mil. €. ²⁷ Presne v ten istý deň podala FKTK návrh na vyhlásenie konkurzu z dôvodu, že PNB

bola podľa názoru FKTK predĺžená, t. j. hodnota jej aktív bola nižšia ako jej záväzky.²⁸ Súd sa stotožnil s návrhom FKTK a 12. septembra 2019 vyhlásil konkurz.²⁹

Pôvodný väčšinový vlastník PNB Guselnikov, ako aj nový najväčší akcionár Tamraz kritizovali predovšetkým ECB, že im neumožnila banku zachrániť. Tamraz tvrdil, že on a ďalší investori boli pripravení poskytnúť PNB nový kapitál vo výške približne 140 mil. €. Na webovej stránke PNB uvádzali noví investori mierne vyššiu sumu, konkrétne 146 mil. €. V inom rozhovore Roger Tamraz dokonca spomínal sumu 176 mil. €. Tamraz tvrdil, že tieto prostriedky by bol schopný zabezpečiť do 90 dní. Na to mu však ECB nedala dost času. PNB neplnila kapitálové požiadavky od roku 2017, a preto by podľa Tamraza nebola nijakým spôsobom ohrozená finančná stabilita, ak by ECB so svojím posúdením pár týždňov počkala.³¹ Rovnako tvrdo kritizoval ECB aj Guselnikov, ktorý sa vyjadril, že za postup ECB voči PNB môže jeho spor s guvernérom Rimševičsom.³²

Predstavitelia PNB však neskončili iba pri slovnej kritike ECB, ale snažia sa brániť aj právnou cestou. Správnou žalobou napadli rozhodnutie FKTK o uložení moratória.³² Po vyhlásení konkurzu sa obrátili na miestnu prokuratúru so žiadosťou, aby zrušila toto rozhodnutie súdu.³³ Tieto snahy však doteraz neboli úspešné. Do budúca sa na základe skúseností z iných prípadov dá očakávať aj žaloba voči ECB a SRB za ich postup v celom procese riešenia krízovej situácie PNB.

DÔSLEDKY KRÍZOVEJ SITUÁCIE PNB

Prípady zlyhania PNB otvoril viacero dôležitých otázok, ktorých zodpovedanie môže mať v budúcnosti dôsledky aj pre iné členské štáty bankovej únie vrátane Slovenska. Prvé otázky v tomto prípade vyvstávajú ešte pred vznikom samotnej krízovej situácie. V apríli 2019 prešla pôsobnosť za dohľad nad PNB z FKTK na ECB a tým aj pôsobnosť za riešenie krízovej situácie prešla z lotyšského rezolučného orgánu, ktorým je opäť FKTK, na SRB. ECB prevzala pôsobnosť nad PNB na základe žiadosti FKTK, ktorá to explicitne odôvodnila arbitrážou voči Lotyšsku. V rámci arbitráže sa mal posudzovať nesprávny postup pri výkone dohľadu FKTK voči PNB. Na jednej strane toto rozhodnutie dáva zmysel, keďže ECB mala byť vo vzťahu k PNB neustrannejšia ako FKTK. Na druhej strane pôvodný väčšinový vlastník PNB Guselnikov spochybňoval aj neustrannosť ECB, vzhľadom na jej vzťah ku guvernérovi Rimševičsovi. Je tiež otázne, či by FKTK požiadala o prechod pôsobnosti na ECB aj v prípade, ak by PNB neiniciovala medzinárodnú arbitráž, ale bránila by sa „iba“ správnymi žalobami na vnútroštátnych lotyšských súdoch. Dohliadané subjekty majú právo brániť sa právnou cestou a v niektorých prípadoch im dajú súdne orgány za pravdu. S právnymi spormi preto pri výkone dohľadu a riešení krízových situácií treba počítať. Špeciálne v prípade riešenia krízových situácií, keď akékoľvek rozhodnutie príslušných orgánov (rezolúcia/konkurz/likvidácia) zásadným

spôsobom zasiahne akcionárov, veriteľov a zamestnancov banky, sa právne spory očakávajú. To, že prebieha právny spor medzi dohliadaným subjektom a príslušným orgánom dohľadu (prípadne rezolučným orgánom), by však nemalo automaticky viesť k tomu, že daný orgán ako celok by už nebol považovaný za nestranný. Mimo bankovej únie vo väčšine prípadov ani neexistuje možnosť, aby pôsobnosť za dohľad prešla na iný orgán. V rámci bankovej únie však pri dohlade nad menej významnými úverovými inštitúciami táto možnosť existuje, a preto bude zaujímavé sledovať, či sa stane prípad PNB inšpiráciou pre orgány dohľadu v ďalších prípadoch.

Ďalšou kľúčovou otázkou v prípade PNB bolo posúdenie toho, kedy banka zlyháva alebo je zjavné, že v blízkej budúcnosti zlyhá. Právne predpisy upravujú túto problematiku pomerne všeobecne, čím dávajú príslušnému orgánu dohľadu, prípadne rezolučnému orgánu značnú mieru voľnosti pri posúdení. Banka zlyháva alebo je zjavné, že v blízkej budúcnosti zlyhá, ak:

- sú splnené podmienky alebo existujú okolnosti, ktoré by umožňovali v blízkej budúcnosti vydať rozhodnutie o odobratí bankového povolenia,
- aktíva banky sú nižšie ako jej záväzky alebo existujú okolnosti, ktoré nasvedčujú tomu, že aktíva banky budú v blízkej budúcnosti nižšie ako jej záväzky,
- banka nie je schopná uhrádzať svoje záväzky v čase splatnosti alebo existujú okolnosti, ktoré nasvedčujú tomu, že banka v blízkej budúcnosti nebude schopná uhrádzať svoje záväzky v čase splatnosti,
- banke má byť poskytnutá mimoriadna verejná finančná podpora (okrem niektorých explicitných výnimiek).

Porušovanie kapitálových požiadaviek môže byť jedným z dôvodov na odobratie bankového povolenia.³⁵ PNB mala problémy s dodržiavaním kapitálových požiadaviek od roku 2017. FKTK a následne ani ECB však okamžite nekonštatovali, že táto banka zlyháva, ale snažili sa zlyhaniu PNB predísť. ECB po pár mesiacoch od prevzatia pôsobnosti uložila PNB prostredníctvom opatreniačasnej intervencie povinnosť riešiť problém s nedostatkom kapitálu v stanovenej lehote. Následne, po konštatovaní externého audítora, že PNB nevytvorila dostatok opravných položiek, vykonala ECB dohľad na mieste, v rámci ktorého zistila, že situácia je ešte horšia, ako sa zdalo, a aktíva PNB sú nižšie ako jej záväzky. Práve na základe toho následne konštatovala, že banka zlyháva alebo je zjavné, že v blízkej budúcnosti zlyhá. Značná miera diskrecie pri tomto posúdení by zrejme príslušným orgánom dohľadu, resp. rezolučným orgánom umožnila skonštatovať, že PNB zlyháva alebo je zjavné, že v blízkej budúcnosti zlyhá dávno predtým, ako tak urobila ECB. Otázka je, či mohla ECB s týmto posúdením v auguste 2019 ešte chvíľu počkať. Noví väčšinoví akcionári na čele s Rogerom Tamrazom tvrdili, že potrebovali na rekapitalizáciu PNB iba 90 dní. Z tohto dôvodu ostro kritizovali ECB za to, že im nebola schopná

Dostupné na: <https://www.fktk.lv/en/news/press-releases/fcmc-following-the-decisions-of-the-ecb-and-srb-suspends-the-provision-of-financial-services-by-jsc-pnb-banka-and-decides-on-the-unavailability-of-deposits/>

- 27 Guaranteed compensation payments to JSC "PNB Bank" customers will be started on 22 August. 17.8.2019. Dostupné na: <https://www.fktk.lv/en/news/press-releases/guaranteed-compensation-payments-to-jsc-pnb-banka-customers-will-be-started-on-22-august/>
- 28 FCMC files an application for insolvency to the court against JSC "PNB Bank". 22.8.2019. Dostupné na: <https://www.fktk.lv/en/news/press-releases/fcmc-files-an-application-for-insolvency-to-the-court-against-jsc-pnb-banka/>
- 29 EGLITIS, Aaron. Latvian Court Declares PNB Bank Insolvent After ECB Suspension. 12.9.2019. Dostupné na: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-09-12/latvian-court-declares-pnb-bank-insolvent-after-ecb-suspension>
- 30 AS PNB Bank's new shareholders and Management Board announcement. 18.8.2019. Dostupné na: https://pnbbanka.eu/en/pnb/about_bank/news/share-holders-146-mil
- 31 ROSCA, Matei. Troubled Latvian bank's owner seeks time to recapitalize. 16.8.2019. Dostupné na: <https://www.politico.eu/article/pnb-banka-roger-tamraz-troubled-latvian-banks-owner-seeks-time-to-recapitalize/>
- 32 PNB Bank at court contests financial watchdog's decision on suspension of its operations. 22.8.2019. Dostupné na: <http://www.baltic-course.com/eng/legislation/?doc=150960>
- 33 PNB Bank will request Prosecutor's Office to annul bank's insolvency. 13.9.2019. Dostupné na: <https://www.baltictimes.com/pnb-banka-will-request-prosecutor-s-office-to-annul-bank-s-insolvency/>
- 34 § 34 ods. 2 zákona č. 371/2014 Z. z. o riešení krízových situácií na finančnom trhu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov je transpozíciou čl. 32 ods. 4 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2014/59/EÚ z 15. mája 2014, ktorou sa stanovuje rámec pre ozdravenie a riešenie krízových situácií úverových inštitúcií a investičných spoločností a ktorou sa mení smernica Rady 82/891/EHS a smernice Európskeho parlamentu a Rady 2001/24/ES, 2002/47/ES, 2004/25/ES, 2005/56/ES, 2007/36/ES, 2011/35/EÚ, 2012/30/EÚ a 2013/36/EÚ a nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1093/2010 a (EÚ) č. 648/2012 (Ú. v. EÚ L 173, 12.6.2014). Skoro rovnaké znenie má aj čl. 18 ods. 4 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady 806/2016/EÚ z 15. júla 2014, ktorým sa stanovujú jednotné pravidlá a jednotný postup riešenia krízových situácií úverových inštitúcií a určitých investičných spoločností v rámci jednotného mechanizmu riešenia krízových situácií a jednotného fondu na riešenie krízových situácií a ktorým sa mení nariadenie (EÚ) č. 1093/2010 (Ú. v. EÚ L 225, 30.7.2014) (SRMR), podľa ktorého rozhodovala ECB a SRB v prípade PNB.

35. Čl. 18 písm. d) smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 2013/36/EÚ z 26. júna 2013 o prístupe k činnosti úverových inštitúcií a prudenciálnom dohlade nad úverovými inštitúciami a investičnými spoločnosťami, o zmene smernice 2002/87/ES a o zrušení smerníc 2006/48/ES a 2006/49/ES (Ú. v. EÚ L 176, 27.6.2013).

36. Čl. 18 ods. 1 písm. b) SRMR.

dať potrebný čas. Ak príslušné orgány dohľadu tolerovali, aby banka ďalej fungovala napriek tomu, že od roku 2017 porušovala kapitálové požiadavky, títo akcionári nechápali, prečo nemohla ďalej fungovať ďalších pár týždňov, kým dôjde k rekapitalizácii. Je však dôležité poznamenať, že tieto vyjadrenia akcionárov nezohľadňujú skutočnosť, že hoci PNB nedodržiavala kapitálové požiadavky už od roku 2017, pokles hodnoty aktív pod hodnotu záväzkov bol odhalený až v auguste 2019. Táto skutočnosť bola dôležitá aj z dôvodu, že banka sa vďaka tomu stala predĺženou, čo je dôvod na vstup do konkurzu.

Vyjadrenia akcionárov o pripravovanej rekapitalizácii však zároveň otvárajú otázku, či SRB správne posúdila druhú podmienku pre začatie rezolučného konania – neexistenciu alternatívnych opatrení súkromného sektora. Podľa právnych predpisov musí SRB posúdiť, či neexistujú akékoľvek alternatívne opatrenia súkromného sektora, ktoré by dokázali zabrániť zlyhaniu banky v primeranom časovom horizonte.³⁶ SRB vo svojom rozhodnutí došla k záveru, že žiadne takéto opatrenie by nedokázalo zabrániť zlyhaniu v primeranom čase. Otázkou teda je, či bolo 90 dní v prípade PNB primeraným časom.

Značná miera voľnosti pri posudzovaní týchto dvoch podmienok vedie k tomu, že predstavitelia bánk, ktorých krízová situácia sa v minulosti riešila, spravidla zažalovali ECB a SRB na CJEU. V prípade PNB sa dá očakávať rovnaký postup. Vzhľadom na to, že celá právna úprava riešenia krízových situácií vznikla na úrovni EÚ len pred piatimi rokmi, zostávajú mnohé otázky nezodpovedané. Väčšiu mieru právnej istoty môže okrem spresnenia legislatívy do tejto situácie priniesť predovšetkým CJEU. Súd by však v takomto prípade mal zohľadniť, že všeobecné definície prvých dvoch rezolučných podmienok sú zámerným rozhodnutím zákonodarcu, ktorý chcel ponechať príslušným orgánom dohľadu a rezolučným orgánom dostatok voľnosti na zohľadnenie špecifík daného prípadu. Pokiaľ by podľa očakávania skončil prípad PNB pred CJEU, mohla by táto krízová situácia pomôcť objasniť, ako sa majú vykladať prvé dve podmienky pre začatie rezolučného konania, čo by malo zásadný význam aj pre Slovensko, ak by sa raz do krízovej situácie dostala niektorá z našich bánk.

ZÁVER

Krízová situácia PNB je ďalším prípadom zlyhania lotyšskej banky, ktorá mala problémy s dodržiavaním pravidiel AML/CFT. PNB mala okrem toho už od roku 2017 problémy aj s dodržiavaním kapitálových požiadaviek. Veci sa však výrazne pohli až

s prechodom pôsobnosti za dohľad z lotyšského FKTK na ECB, ktorá po pár mesiacoch konštatovala, že PNB zlyháva alebo je zjavné, že v blízkej budúcnosti zlyhá, keďže jej aktíva boli nižšie ako jej záväzky. SRB následne rozhodla, že neexistuje verejný záujem na začatí rezolučného konania a PNB následne skončila v konkurze.

Prípad PNB bol špecifický tým, že národný orgán dohľadu FKTK dobrovoľne požiadal ECB o prevzatie pôsobnosti, vzhľadom na arbitráž, ktorá sa priamo týkala postupu FKTK pri výkone dohľadu. Tým, že ECB tejto žiadosti vyhovel, zároveň otvorila do budúcnosti pre národné orgány dohľadu možnosť, ako sa vysporiadať s menej významnými bankami, ktoré sú v právnom spore s príslušným orgánom dohľadu. Najbližšie roky ukážu, či bol prípad PNB výnimkou alebo novým precedensom.

Riešenie krízovej situácie PNB poukázalo aj na značnú mieru diskrecie, ktorou disponujú príslušné orgány dohľadu a rezolučné orgány pri posudzovaní prvých dvoch podmienok na začatie rezolučného konania. V prípade PNB zrejme mohlo byť konštatované, že táto banka zlyháva alebo je zjavné, že v blízkej budúcnosti zlyhá dávno pred tým, ako k tomu ECB pristúpila. Vzhľadom na deklarované snahy akcionárov rekapitalizovať banku je otázne, či mala ECB dať PNB požadovaných 90 dní. Rovnaká otázka sa vynára pri druhej rezolučnej podmienke, v rámci ktorej SRB posudzovala, či existovali alternatívne opatrenia súkromného sektora, ktoré by dokázali predísť zlyhaniu banky v primeranom čase. Na jednej strane by bola chyba, keby ECB a SRB predčasne ukončili fungovanie banky, ktorá mohla prežiť. Na druhej strane by nebolo správne príliš dlho udržiavať nažive banku, ktorá neskôr tak či tak zlyhá. A to špeciálne v situácii, keď je daná banka predĺžená a jej ďalšie fungovanie by výrazne sťažilo prípadnú rezolúciu alebo zhoršilo uspokojenie veriteľov v konkurze. Správne určiť moment stlačenia spúšte je nesmierne náročné a právne predpisy v tomto dávajú príslušným orgánom dohľadu a rezolučným orgánom značnú voľnosť. Mantinely tejto voľnosti by teoreticky mohol stanoviť CJEU, ak sa raz na tento prípad dostane.

Prípad PNB naznačil nové možnosti, ako sa môžu príslušné orgány dohľadu vysporiadať s menej významnými bankami a zároveň poukázal na niektoré otvorené otázky v právnej úprave riešenia krízových situácií. Zodpovedanie týchto otázok by vyjasnilo, ako majú príslušné orgány dohľadu a rezolučné orgány postupovať pri posudzovaní prvých dvoch podmienok na začatie rezolučného konania.